

УДК 657:336.717

Заводовська Л. А.

Житомирський державний технологічний університет

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОБЛІКУ ВИТРАТ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

У статті проаналізовано методичні підходи до облікового відображення витрат на створення інноваційного продукту. Це дозволило визначити можливі варіанти обліку зазначених витрат у банку. Запропоновано структуру рахунків для накопичення інформації про інноваційну діяльність банку.

Ключові слова: інноваційний банківський продукт, інноваційна діяльність, облік, витрати на інновації.

Постановка проблеми. Облік витрат комерційного банку, враховуючи сучасну економічну ситуацію, є важливим для забезпечення ефективного управління його діяльністю. Належне ефективне забезпечення інформацією про витрати банку в частині розробки нових видів продуктів створить необхідні умови щодо отримання конкурентних переваг та стане одним з факторів забезпечення стабільності банку в майбутньому.

Необхідність нових підходів до облікового забезпечення витрат банку обумовлена постійною розробкою нових складних банківських продуктів, зростанням обсягів банківських операцій. Проте нормативні документи та теоретичні напрацювання щодо цього питання залишаються нерозробленими. Як наслідок, в обліковій практиці банківських установ інформація щодо формування фактичної собівартості інноваційного банківського продукту майже відсутня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування інноваційного продукту досліджені у працях вітчизняних та зарубіжних науковців: С.Б. Сторичевої, О.В. Іванової, О.В. Кантаєвої, Я.Д. Крупки, Н.І. Лапіна, Й. Шумпетера та інших. Проте якщо автори і приділяли увагу обліковому аспекту, то здійснювали це щодо витрат на інновації підприємств, бюджетних установ, але не щодо банківських установ.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових праць з питань обліку витрат банку, майже відсутні дослідження, в яких вивчалися би питання обліку інноваційної діяльності, комплексно розкривався б механізм обліку витрат на створення інноваційного банківського продукту. Це зумовлює необхідність аналізу механізму обліку витрат комерційного банку на створення інноваційного продукту.

Метою статті є розкриття підходів до облікового відображенні витрат на створення інноваційного банківського продукту.

Виклад основного матеріалу. Доцільність виокремлення інформації про інноваційну діяльність в комерційних банках обумовлена необхідністю визначення фінансового результату від такого виду діяльності, надання управлінському персоналу повної та оперативної інформації про витрати на формування інноваційного банківського продукту. Вчасно отримана інформація щодо інноваційної діяльності, джерелом якої є бухгалтерський облік, в необхідних обсягах забезпечить не тільки стабільне функціонування, але й розвиток банку шляхом створення його конкурентних переваг.

Бухгалтерський облік повинен бути організований таким чином, щоб забезпечити можливість прогнозування і визначення стратегії розвитку діяльності банку, зокрема й інноваційної, шляхом порівняння статей балансу з показниками, встановленими керів-

ником банку, та аналізу їх динаміки. У такий спосіб інформація в частині інноваційної діяльності, яка надається системою бухгалтерського обліку, повинна задовольняти вимоги користувачів (табл. 1).

Таблиця 1

Користувачі інформації бухгалтерського обліку в частині інноваційної діяльності комерційних банків

№ з/п	Група користувачів	Мета отримання бухгалтерської інформації
1.	Внутрішні (акціонери банку, Рада банку, Правління банку, внутрішні аудитори банку, працівники банку)	Планування, оцінка та контроль за операціями банку щодо розробки та впровадження інноваційних продуктів
2.	Зовнішні (наявні та потенційні кредитори і банкі-кореспонденти, наявні та потенційні клієнти та інші користувачі)	Оцінка минулих та майбутніх результатів інноваційної діяльності банку

Для більшості банківських установ виникають ускладнення при вирішенні базових питань обліку витрат на створення інноваційної діяльності. Конкретні облікові проблеми, що виникають в інноваційній діяльності банківських установ, можемо назвати такі:

- порядок формування етапів робіт з розробки інноваційних банківських продуктів як самостійних об'єктів калькулювання;
- порядок обліку витрат, що належать до створення інноваційного банківського продукту;
- відображення отриманих результатів на рахунках бухгалтерського обліку;
- вимоги до патентування об'єктів інтелектуальної власності або їх охорони в режимі «ноу-хау».

Бухгалтерський облік витрат на інновації повинен формувати інформацію про заходи суб'єкта господарювання щодо інноваційної діяльності, а також їх ефективність [2, с. 80]. Для забезпечення своєчасного і достовірного обліку витрат на інноваційну діяльність будь-які суб'єкти господарювання, зокрема і банківські установи, не тільки повинні самостійно визначитися з порядком обліку з вищезазначених питань, але й закріпити багато аспектів облікової політики та інших внутрішніх регламентних документах [8]. Особливо це стосується тих питань, щодо яких є альтернативність вибору того чи іншого варіанту.

Розглянемо можливості чинного плану рахунків щодо об'єкта нашого дослідження. Визначено, що він не передбачає окремих рахунків, за якими б узагальнювалася інформація саме на прикладі інноваційної діяльності. Наприклад, план рахунків комерційних банків поділяється на чотири категорії та дев'ять класів:

Перша категорія – балансові рахунки, які об'єднані у п'ять класів:

- клас 1 – казначейські та міжбанківські операції;
 - клас 2 – операції з клієнтами;
 - клас 3 – операції з цінними паперами та інші активи і зобов'язання;
 - клас 4 – фінансові та капітальні інвестиції;
 - клас 5 – капітал банку.
- Друга категорія – рахунки доходів та витрат.
- клас 6 – доходи;
 - клас 7 – витрати.

Третя категорія – рахунки управлінського обліку.

- клас 8 – управлінський облік.

Четверта категорія – позабалансові рахунки.

- клас 9 – позабалансові рахунки.

Кожний вид доходу і витрат банку відображається в системі рахунків окремо. Усі доходи (витрати) розглядаються з позиції напрямів діяльності банку, за якими вони отримані чи понесені: операційною, інвестиційною, фінансовою. Проте побачити у чинному плані рахунків інформацію щодо виникнення витрат та доходів саме від інноваційної діяльності не є можливим. Щоправда, план рахунків в банках дозволяє формувати таку інформацію в межах системи управлінського обліку, для якого передбачено окремий клас рахунків з відповідною назвою – клас 8.

Слід зазначити, що в загальному ведення управлінського обліку в банках може здійснюватись:

- на аналітичних рахунках фінансового обліку;
- на рахунках 8-го класу «Управлінський облік» Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України;
- позасистемно [1, с. 107].

Комерційний банк обирає найбільш прийнятний для нього варіант, порівнюючи при цьому очікуваний результат та витрати.

Ми хотіли приділити увагу насамперед витратам інноваційної діяльності, оскільки протягом останніх років основне завдання комерційних банків для забезпечення ефективного управління їх діяльністю полягає в оптимізації витрат. А при здійсненні інноваційної діяльності, яка за своїм змістом передбачає значні обсяги витрат, вказане питання набуває найбільшої актуальності. Адже функціонування інноваційного комплексу банку буде ефективним, якщо відношення сукупного доходу від використання інновацій до обсягу ресурсів на інноваційний розвиток буде більшим за одиницю [7, с. 280]. При цьому повинні бути враховані витрати на створення власне інноваційного продукту, для обчислення яких необхідні дані бухгалтерського обліку.

Враховуючи, що дослідження щодо облікового відображенні витрат на створення інноваційного продукту у банківській сфері майже відсутні, розглянемо пропозиції авторів щодо вказаного об'єкта для підприємств різних сфер діяльності.

В.В. Гик визначає, що витрати на інновації у

підприємствах будівельної галузі варто обліковувати у складі капітальних інвестицій та загально-виробничих витрат [2, с. 80].

Р.В. Сазонов, Є.Ю. Данилов, Є.О. Єгоров вказують на те, що особливостями обліку інноваційної діяльності підприємств є відмінності у відображенні саме витрат, що є основою управлінського обліку [5, с. 319]. Погоджуємося з цим твердженням і щодо банківських установ. Науковці визначають дві методики обліку витрат інноваційної діяльності:

1) методика капіталізації витрат (з використанням спеціального субрахунку до рахунку «Витрати майбутніх періодів»),

2) методика некапіталізованих витрат (з використанням спеціального субрахунку «Витрати на дослідження і розробки» у складі інших витрат операційної діяльності, використання рахунків витрати операційної діяльності).

У другому випадку науковці запропонували відкрити такі аналітичні рахунки до субрахунку «Витрати на дослідження і розробки»:

1) маркетингові дослідження (раціонально відображати витрати на маркетингові дослідження потреб ринку, відбір і вивчення якості отриманих ідей, пошук потенційних замовників);

2) інноваційне проектування (витрати пов'язані з розробкою плану дій, розрахунком планових показників проекту, бюджетуванням);

3) інноваційне виробництво (витрати на виробництво інноваційного продукту, вартість всіх спожитих матеріальних і нематеріальних ресурсів);

4) комерціалізація продукту (витрати на рекламу, просування й збут);

5) інші витрати (непрямі загально-виробничі та загальногосподарські витрати) [5, с. 319].

Запропонований підхід, на нашу думку, може бути впроваджений у практику підприємств та забезпечить оперативне отримання інформації за кожним етапом інноваційного проекту. Проте щодо банків, то такий підхід слід уточнити, враховуючи специфіку здійснення інноваційної діяльності зазначеними установами.

Т.Я. Сенчук визначив три методичні підходи до облікового відображення витрат на дослідження та розробки:

1) капіталізація накопичених витрат (у результаті успішного завершення досліджень і розробок);

2) зарахування до витрат майбутніх періодів (при тимчасовому призупиненні робіт);

3) визнання витратами періоду (за умови припинення процесу створення інноваційного продукту) [6, с. 3].

Т.Г. Камінська, Т.М. Слесар стверджують, що вибір того чи іншого рахунку залежатиме від тривалості робіт на підготовку й освоєння виробництва інноваційної продукції та їх особливостей [3, с. 116]. Якщо період розробки інноваційного продукту є тривалим, а сума витрат значною, то, на думку науковців, доцільно ці витрати накопичувати на рахунку «Витрати майбутніх періодів» з подальшим зарахуванням з моменту випуску продукції до виробничих витрат.

За умови розробки необоротного інноваційного продукту автори пропонують накопичувати ці витрати на рахунках капітальних інвестицій з подальшим зарахуванням до складу основних засобів, нематеріальних активів тощо [3, с. 116].

Дослідження, які ми провели попередньо, показали, що витрати на формування собівартості інноваційного банківського продукту слід розмежовувати

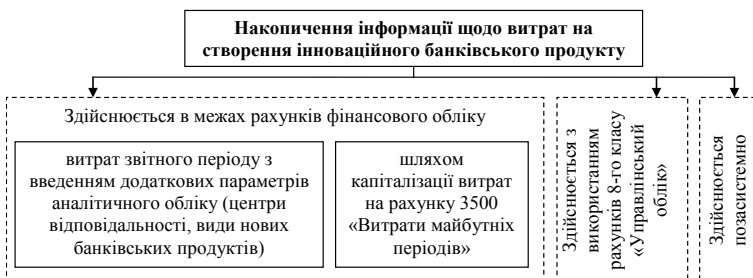

Рис. 1. Можливі варіанти обліку витрат на створення інноваційного продукту

з витратами на маркетингові заходи, основним з яких є проведення рекламних акцій. Ці витрати визнаються вже як витрати періоду.

Враховуючи визначені методичні підходи до обліку витрат на інноваційну діяльність та розкриті вище особливості щодо організації обліку в банках, ми визначили такі варіанти підходів до відображення витрат на інноваційний банківський продукт:

– у межах рахунків фінансового обліку:

1) використання окремих рахунків 7-го класу «Витрати»;

2) капіталізація витрат на рахунку 3500 «Витрати майбутніх періодів»;

– в межах рахунків управлінського обліку (рис. 1).

У процесі формування інноваційного банківського продукту, крім типових витрат, виникають також і додаткові, пов'язані з розробкою нового продукту. До складу таких витрат слід зарахувати витрати на підготовку кадрів, вартість отримання сертифікату, інших документів, що підтверджують характеристики нового продукту.

Ми запропонували накопичувати витрати щодо розробки та впровадження інноваційного банківського продукту на окремому рахунку, оскільки чинний план рахунків це дозволяє. Зокрема, таку інформацію можемо накопичувати на рахунках Розділу 75 «Витрати на інноваційну діяльність» (рис. 2).

Відривати параметри аналітичного обліку, на нашу думку, доцільно на прикладі операційних сегментів, центрів відповідальності, видів нових банківських продуктів та інших критеріїв. Враховуючи вимоги МСФЗ 8 «Операційні сегменти», під операційним сегментом слід розуміти компонент банку:

а) який займається економічною діяльністю, від якої він може заробляти доходи та нести ви-

трати (враховуючи доходи та витрати, пов'язані з операціями з іншими компонентами того самого банку);

б) операційні результати якого регулярно переглядає вищий керівник з операційної діяльності банку для прийняття рішень про ресурси, які слід розподілити на сегмент, та оцінювання результатів його діяльності;

в) про який доступна дискретна фінансова інформація [4].

Аналізуючи фінансову звітність банків України, бачимо, що, як правило, банки виділяють роздрібний та корпоративний сегменти діяльності, проте вони можуть бути і більш деталізовані, зокрема виділяють також і мікробізнес, сегмент персональних банківських послуг, сегмент споживчого кредитування, інвестиційний сегмент, сегмент управління активами та пасивами тощо.

До рекомендованих рахунків запропоновано систему аналітичних рахунків, яка в цілому забезпечує відображення та контроль руху вартості інноваційного продукту від моменту його створення до впровадження диференційовано за операційними сегментами банку, центрами відповідальності. У випадку необхідності більш глибокої деталізації облікової інформації за центрами відповідальності до субрахунків можуть бути передбачені додаткові аналітичні параметри вищого рівня.

Висновки і пропозиції. На основі визначеного порядку накопичення витрат на створення інноваційного банківського продукту ми удосконалили структуру рахунків, призначених для обліку інноваційних витрат в комерційних банках. Враховуючи запропоновані аналітичні параметри обліку, впровадження наведених пропозицій дозволить враховувати результати виконання на кожному етапі формування результату інноваційної діяльності банку.

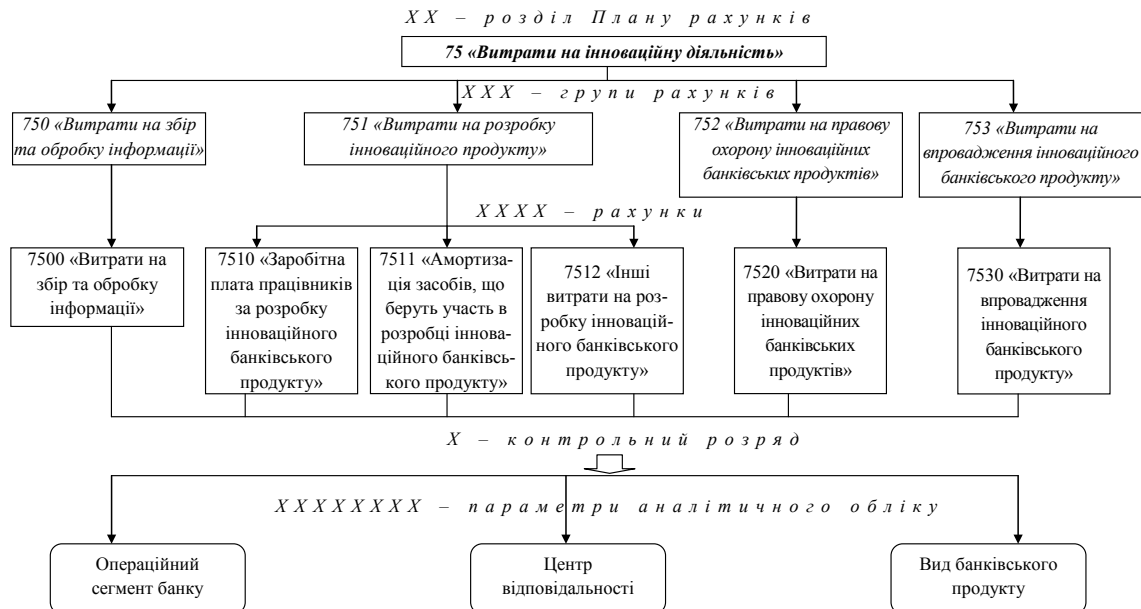

Рис. 2. Запропонована структура Розділу 75 «Витрати на інноваційну діяльність»

Список літератури:

- Гагаріна С.А. Деякі аспекти організації управлінського обліку в комерційних банках / С.А. Гагаріна // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2002. – Т. 5. – С. 105-109.
- Гик В.В. Методична модель обліку витрат на інновації в будівельній галузі / В.В. Гик // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». – 2012. – № 721. – С. 77-81.
- Камінська Т.Г. Обліково-інформаційне забезпечення управління інноваційною діяльністю / Т.Г. Камінська, Т.М. Слесар // Бізнесінформ. – 2014. – № 4. – С. 112-118.
- Міжнародний стандарт фінансової звітності «Операційні сегменти» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_k53/print1434371267339315.

5. Сазонов Р.В. Проблемы організації обліку витрат інноваційної діяльності та шляхи їх вирішення / Р.В. Сазонов, Є.Ю. Данилов, Є.О. Єгоров // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2014. – Вип. 11 (41), Ч. 2. – С. 316-322.
6. Сенчук Т.Я. Облік і внутрішній контроль витрат на дослідження та розробки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 / Т.Я. Сенчук; Львівська комерційна академія. – Львів, 2015. – 21 с.
7. Степаненко О.П. Тенденції інноваційного розвитку банківської системи України / О.П. Степаненко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6. – С. 275-282.
8. Фролова И.В. Особенности бухгалтерского и налогового учета инноваций для собственных нужд предприятия / И.В. Фролова, А.А. Скрынникова // TERRA ECONOMICUS. – 2014. – Т. 12, ч. 2, № 2. – С. 48-52.

Заводовская Л. А.

Житомирский государственный технологический университет

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К УЧЕТУ РАСХОДОВ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ

Резюме

В статье проанализированы методические подходы к учетному отражению расходов на создание инновационного продукта. Это позволило определить возможные варианты учета указанных банковских расходов. Предложено структуру счетов для накопления информации об инновационной деятельности банка. **Ключевые слова:** инновационный банковский продукт, инновационная деятельность, учет, расходы на инновации.

Zavodovska L. A.

Zhytomyr State Technological University

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ACCOUNTING FOR BANK EXPENSES FOR INNOVATION

Summary

The methodical approaches to reflection of accounting for costs of creation of an innovative product have been analyzed in the article. It allowed to define the possible versions of accounting for specified bank expenses. The structure of accounts for accumulation of information on innovative activity of bank has been offered. **Keywords:** innovative products, innovation, accounting, bank expenses for innovation.

УДК 657.1.012.1

Зорій Н. М.

Тернопільський національний економічний університет

АДАПТАЦІЯ ПЛАНУ РАХУНКІВ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ ДО ВИМОГ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Досліджено проблеми облікового відображення операцій діяльності бюджетних установ в системі рахунків бухгалтерського обліку. Проаналізовано рекомендації щодо уточнення Плану рахунків бюджетних установ, встановлено сутність і доцільність таких змін та визначено проблемні моменти. Обґрунтовано необхідність формування адекватної основи запровадження Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі через внесення уточнень в чинний план рахунків для забезпечення можливостей трансформації старих рахунків у нові.

Ключові слова: бюджетні установи, облік, державний сектор, План рахунків, удосконалення, трансформація.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток суб'єктів, що належать до державного сектору національної економіки, зокрема тих, що отримують фінансове забезпечення з бюджетів, характеризується нестабільністю та фінансовою напругою. Дефіцитність бюджетів призводить не лише до зниження обсягів послуг, які надаються, а й до проблем, що позиціонуються з забезпеченням дотримання гарантованих Конституцією прав громадян. У таких умовах пошук можливих шляхів вирішення проблеми має бути спрямований на використання усіх наявних можливостей, до яких належить і удосконалення системи обліку.

Реформування бухгалтерського обліку в державному секторі економіки в Україні продиктоване вимогами ринкової економіки й спрямоване на стандартизацію відповідно до міжнародних стандартів.

Дефіцитність бюджетних коштів вимагає підвищення ефективності управління ними та потребує формування єдиної організаційної та інформаційної системи, здатної посилити контроль за соціально-економічною віддачею усіх видів ресурсів і покращенню якісних показників функціонування суб'єктів державного сектору економіки. В результаті можна сподіватися на отримання кращих результатів діяльності через механізми оптимізації ресурсовикористання.

Головними умовами досягнення реалізації завдань такої оптимізації є впорядковані й узгоджені належним чином нормативно-правова, методологічна та методична бази обліку, вдосконалення яких, власне, і було обране за основну мету реалізації державної Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі. Актуальність та об'єктивність потреби у розви-